

MAGDALENA GRAMBOVÁ – NÁVRAT TVÁŘE?

Vlastimil Havlík

Univerzita Hradec Králové

DRAGOUN, Bohumír – DRTIKOLOVÁ KAUPOVÁ, Sylva – FIALOVÁ, Dana et al. Magdalena Grambová – návrat tváře? Vamberk: Spolek přátel historie Vamberka, 2021. 83 s. ISBN 978-80-908351-1-5.

Se jménem Magdaleny Grambové jsou obeznámeni zejména obyvatelé Vamberecka, východočeskí regionální historiografové a zájemci o historii paličkované krajky v Orlických horách a Podorlicku. Do vydání publikace *Magdalena Grambová – návrat tváře?* měli o osobnosti k dispozici pouze kusé informace: byla manželkou plukovníka Kašpara Gramba, který sloužil císaři Ferdinandu II. a od roku 1629 vlastnil panství Potštejn, jež bylo po jeho smrti rozděleno na Potštejn, Vamberk a Kostelec; pocházela z Meldeku a zasloužila se o rozvoj paličkované krajky západoevropského, belgického typu na Vamberecku. Lépe na tom byli pouze Ti, kteří znali práci J. F. Krále *Paměti města Vamberka nad Zdobnicí* (1927),¹ zejména pak kapitoly *Osudy Vamberka ve válce třicetileté a za vlády panů Zárubů z Hustiřan (1628 až 1707)* a *Lidový průmysl krajkářský*.

Shrnout dosud známé skutečnosti, řadu z nich upřesnit, rozšířit je o výsledky svého badání či vyvrátit některá z tradovaných tvrzení, se rozhodl početný autorský tým, který tvořil kromě výše uvedených autorů R. Futter, J. Hostinský, J. Kšír, C. Moraes, M. Rejzlová, L. Šín, J. Šindelář a Z. Vytlačil. Práci na publikaci a jejím vydání zajišťoval Spolek přátel historie Vamberka a Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, finanční podporu poskytly Město Vamberk a Cihelny Kinský, s. r. o., Kostelec nad Orlicí. Iniciátorem badatelských aktivit spojených s Grambovou byl archeolog a historik Bohumír Dragoun.

Publikace sestává z historické části a části historicko-antropologické, věnované domnělé mumii, respektive lebce Grambové a rekonstrukci její tváře. Text práce je rozčleněn do kapitol (oddílů) členěných do podkapitol a v případě druhé části ještě do vyznačených tematických úseků.² V úvodu práce se autoři ptají na neznámé nebo

dosud nedostatečně objasněné skutečnosti spjaté s životem Grambové, kladou si otázky, na které chtějí nalézt odpověď: kde se narodila a vyrůstala, jak se správně jmenovala, jaké bylo její soužití s prvním manželem Kašparem Grambem, kolik měla dětí a co se o nich ví, co je známo o jejím erbu, kde zemřela a kde a jak byly uloženy její ostatky, jak vypadala její tvář.

Část odpovědí soustředili do kapitoly *Životní osudy Magdaleny Grambové, rozené Reichlin von Meldegg* tvořící historickou část publikace. Čtenář v ní získá informace, především zásluhou genealoga Josefa Kšíra, o pravděpodobném správném tvaru jména Grambové, o tom, že rod Reichlinů z Meldegg pochází z kraje na sever od Bodamského jezera. Magdalena Reichlin se zřejmě narodila a vyrůstala v některé z lokalit spjatých s její rodinou, snad v Überlingenu na severním břehu Bodamského jezera. Datum jejího narození není známo, narodila se asi před rokem 1610, datum úmrtí je pravděpodobně 24. 7. 1671.

V kapitole se lze dočíst také o Kašparu Grambovi (? – 28. 3. 1633), jeho původu³ a vojenské kariéře, o vídeňské svatbě (26. 4. 1625) Kašpara s Magdalenou, události, které se badatelsky věnoval jeden z autorů publikace, Jiří Hostinský. Grambovým se narodily tři děti, Františka Magdalena, Kamil Norbert Vollraf a Eleonora Barbora, se kterými žila matka na panství zakoupeném Grambem ve východních Čechách, pravděpodobně v Kostelci. Podrobně je v práci pojednáno o soudních sporech Grambové po jejím ovdovění. O zneplatnění závěti, v níž jí nebylo zesnulým manželem nic odkázáno, o vleklém majetkovém sporu s jezuitským řádem.⁴ Pravděpodobně v roce 1639 uzavřela Grambová druhé manželství, a to s císařským plukovníkem Otto Jindřichem Štosem (Štošem) z Kounic (? – 1649), s nímž měla jednu dceru. Obsáhlá podkapitola *Memento mori* patří úmrtí Grambové a uložení jejích ostatků ve Vamberku, kde snad i zemřela. V kapitole jsou popsány erby rodu Reichlin von Meldegg, Magdaleny Grambové, Kašpara Gramba a Štošů (Štošů) z Kounic⁵ a jejich polepšení.⁶ Následující podkapitola je věnována pěti generacím dětí a potomků vzešlých ze svazku Grambové s Kašparem Grambem a Julianě Františce, jejich dceři. Závěr kapitoly patří krajkářskému odkazu Grambové. Jeho text zpracovala etnografka a muzejnice Martina Rejzlová z Muzea krajky ve Vamberku s přispěním (jak vyplývá z poděkování na konci publikace) Miroslavy Šustrové, pedagožky a krajkářky z vamberecké Krajkářské školy. Čtenáři získají z textu obecné informace o historii krajky, o její výrobě, o tradici paličované krajky na Vamberecku spjaté s Grambovou. Zmíněna je skutečnost, že není dosud jasné, zda tam nebyly krajky zhotovovány již před jejím příchodem, a zda tak přínos Grambové nespočívá v zavedení krajkářství v oblasti, jak je mnohdy uváděno, ale „pouze“ v prosazení západoevropského, belgického typu krajkářské práce. V textu je věnována pozornost také charakteristice vamberecké krajky, jejímu užití, sociálnímu kontextu výroby kraje v regionu a současnosti vambereckého krajkářství. Uvedené informace doplňuje podkapitola „Odkud se vzala ta Belgie,“ v níž autoři řeší otázku věcné správnosti často uváděného tvrzení, že byla Grambová spjata s Belgií (s Flandry) nebo byla přímo Belgičankou. Došli k závěru, že z Belgie nepocházela a nebyla s ní výrazněji spjata, ale „pouze“ „s sebou do Čech přivezla belgické (...) vzory kraje“⁷ (viz již výše).

Historicko-antropologická část práce, kapitola *Návrat tváře*, je věnována výsledkům úsilí odpovědět na další autory položené otázky. Jiří Hostinský se v ní zabývá domnělými mumifikovanými ostatky Grambové, pokouší se zodpovědět otázku, kde všude, kromě krypty kostela sv. Prokopa, byly ve Vamberku uloženy, kolik mumií v kryptě bylo. Uvádí informace o uložení nezachránitelných ostatků do hrobu na vambereckém hřbitovu roku 1993. Věnuje se převozu údajné mumie Grambové, spolu s mumifikovanými ostatky dalších osob, do benediktinského kláštera v Broumově v roce 2000. V podkapitole *Jak to myslel pan farář Urban*, se lze dočíst i o tom, že není vyloučeno, že ve zmíněné kryptě byla uložena rovněž mumie dcery Grambové, Františky Magdaleny, a také o tom, že pravděpodobně v polovině 50. let 20. století byla lebka údajné Grambové zaměněna za lebku

neznámého muže. Svědčí o tom expertíza Lukáše Šína, antropologa z Archeologického centra v Olomouci. Jeho posudek ověřil i hypotézu, že k domnělým mumifikovaným ostatkům Grambové uloženým v Broumově patří lebka objevená⁸ panem farářem Pawlem Nowatkovským v kryptě vambereckého kostela. Část textu podkapitoly patří i popisu snahy Vambereckých (Spolku pro záchranu vambereckých mumií) o návrat mumií z nevyhovujících podmínek v Broumově do zasanované krypty vambereckého kostela. Na otázku, zda uvedené mumifikované ostatky skutečně lze ztotožnit s Magdalenou Grambovou se pokoušejí v podkapitole *Jak dál* Sylva Drtikolová Kaupová a Zdeněk Vytlačil z antropologického oddělení Přírodovědeckého muzea Národního muzea v Praze. Využili k tomu vědeckou metodu založenou na zkoumání zastoupení izotopu stroncia-87 v tkáni ve srovnání s jeho zastoupením v biosféře příslušné lokality. Studium DNA ze vzorku zubu, respektive zubního kamene, domnělé Magdaleny Grambové se v podkapitole *A co DNA* zabývá Dana Fialová z Laboratoře biologické a molekulární antropologie Ústavu experimentální biologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Ve své zprávě mimo jiné uvádí: „Námi získaná data je možné porovnat s dnešními žijícími potomky po maternální linii, pokud takoví žijí a svolili by k tomu.“⁹ Samostatnou podkapitolu by si zasloužil text věnovaný průzkumu lebky, která mohla patřit Magdaleně Grambové, a vytvoření 3D modelu obličeje odpovídajícího lebce. Těmto úkolům se věnovali Jiří Šindelář, archeolog a geofyzik z Archeologického ústavu Akademie věd ČR v Brně, zmíněný Lukáš Šín a Brazilec Cícero Moraes, odborník v oblasti antropologických rekonstrukcí tváří.

Epilog patří okolnostem vzniku Spolku pro záchranu vambereckých mumií a již zmíněnému úsilí jeho členů o návrat mumií z nevyhovujících podmínek v broumovském klášteře do zasanované krypty kostela sv. Prokopa ve Vamberku. Snažení členů spolku přineslo po vydání publikace ovoce. Mumie byly navraceny do krypty v březnu roku 2023. Rakve s mumifikovanými ostatky jsou uloženy v kryptě na modřínových prknech podepřených hliníkovými stojany.

Na závěr publikace bylo zařazeno poděkování, obsáhlé resumé v německém a stručné resumé v anglickém jazyce. Celá publikace je bohatě ilustrována reprodukcemi barevných a černobílých fotografií a kreseb.¹⁰

Práce je napsána čtivě, má populárně naučný charakter. Není opatřena poznámkovým a odkazovým aparátem, obsahuje však oddíl *Výběr literatury a pramenů*, rozčleněný na oblast „historickou“ a „přírodovědnou“. Závěr oddílu tvoří pasáž „internet“, věnovaná pramenům elektronické povahy. Autorskému týmu se podařilo mnohé spjaté s osobností Magdaleny Grambové objasnit a naznačit směr případného dalšího výzkumu. Patří jim za to obdiv a poděkování. „Můžeme říci, že s velkou pravděpodobností máme ostatky Magdaleny Grambové. Ovšem pořád s tím otazníkem. Ten by mohlo odstranit jen porovnání DNA s žijícím potomkem v ženské linii. Možná k tomu jednou někdo přikročí a pak otazník konečně zmizí,“¹¹ stojí na konci kapitoly *Návrat tváře*.

POZNÁMKY

- ¹ KRÁL, Josef F. *Paměti města Vamberka nad Zdobnicí*. Vamberk nad Zdobnicí: Vydala obec města Vamberka nad Zdobnicí, 1927, 399 s.
- ² Publikace není bohužel opatřena obsahem.
- ³ V citované práci J. F. Krále je na s. 46 uvedeno, že Gramb „byl Nizozemec“, v práci Magdalena Grambová – návrat tváře? stojí, že „Pramen zabývající se historií třicetileté války (...) uvádí, že Gramb pocházel z Lutychu“ (s. 11), tj. města na východu Belgie, ve Valonsku.
- ⁴ Šlo o převod Kostelce do majetku jezuitů a stavbu kostela v Kostelci, respektive v Hradci Králové.
- ⁵ Nikoli Štošů z Kounic, jak je omylem uvedeno na s. 25.
- ⁶ Informace o polepšení rozvitím erbu rodu Reichlin von Meldeg do erbu Grambové po smrti Kašpara Gramba na s. 24 jsou uvedeny již na s. 15–16.
- ⁷ DRAGOUN, Bohumír – DRTIKOLOVÁ KAUPOVÁ, Sylva – FIALOVÁ, Dana et al. *Magdalena Grambová – návrat tváře?* Vamberk: Spolek přátel historie Vamberka, 2021, s. 34.
- ⁸ Pravděpodobně na počátku 20. let 20. století.
- ⁹ DRAGOUN, Bohumír – DRTIKOLOVÁ KAUPOVÁ, Sylva – FIALOVÁ, Dana et al. *Magdalena Grambová – návrat tváře?* Vamberk: Spolek přátel historie Vamberka, 2021, s. 54.
- ¹⁰ Popisky fotografií (přinejmenším těch, které byly pořízeny v době badatelského úsilí a výzkumu) by si zasloužily dataci a uvedení jejich autorů.
- ¹¹ DRAGOUN, Bohumír – DRTIKOLOVÁ KAUPOVÁ, Sylva – FIALOVÁ, Dana et al. *Magdalena Grambová – návrat tváře?* Vamberk: Spolek přátel historie Vamberka, 2021, s. 65.